

Т. І. Тюпка

МОРФОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕКРЕТОРНИХ ГРАНУЛ КАРДІОМІОЦИТІВ ПЕРЕДСЕРДЬ ПРИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОМУ ГЕМОДИНАМІЧНОМУ НАБРЯКУ ЛЕГЕНЬ У ЩУРІВ

Національний фармацевтичний університет МОЗ України, Харків

Відомо, що в патогенезі гемодинамічного набряку легень головне значення має збільшення мікросудинного гідростатичного тиску до показників, більших ніж можливості компенсаторних механізмів [1]. Такі зміни гемодинаміки певною мірою зумовлені порушенням нервово-гуморальної регуляції. Так, згідно з даними літератури, одним із можливих механізмів розвитку гіпертензії у малому колі кровообігу, яка спостерігається при гемодинамічному набряку легень, може бути збільшення утворювання в ендотелії судин легень ангіотензинперетворювального ферменту (АПФ), що бере участь у метаболізмі ангіотензину II [2]. Крім того, відомо, що кардіоміоцити передсердь продукують передсердний натрійуретичний фактор (ПНУФ), який є антагоністом ренін-ангіотензин-альдостеронової системи і бере активну участь у підтримці водно-сольового гомеостазу організму. Тому від секреторної функції кардіоміоцитів передсердь залежить стан центральної та периферичної гемодинаміки [3]. Однак при проведенні аналізу літературних джерел останніх 25 років даних про секреторну активність передсердь при гемодинамічному набряку легень нами не було знайдено.

У зв'язку з вищевикладеним **мета** роботи полягала у морфологічному дослідженні ультраструктури передсерд-

них кардіоміоцитів в умовах експериментального гемодинамічного набряку легень.

Матеріали та методи дослідження

Експерименти проведені на 20 білих нелінійних щурах-самцях масою 180–200 г, яких було розподілено на дві групи: перша група — інтактні тварини, друга група — тварини з гемодинамічним набряком легень. Набряк легень спричинювали з допомогою внутрішньом'язового введення адреналіну гідрохлориду дозою 5 мг/кг [4]. Для морфологічного вивчення брали тканину вушок лівого і правого передсердь, фіксували її в 2,5%-му розчині глутарового діальдегіду з подальшим дофіксуванням в 1%-му розчині чотириокису осмію (при рН 7,2–7,4 на фосфатному буфері). Далі матеріал зневоднювали спиртами зростаючої концентрації й ацетоном і заливали в епон-812. Ультратонкі зрізи контрастували цитратом свинцю та уранілацетатом і вивчали під електронним мікроскопом. У кожного експериментального щура в кардіоміоцитах визначали відносний об'єм секреторних гранул, міофібрил, мітохондрій, агранулярного саркоплазматичного ретикулума, Т-системи й основних структур цитоплазми методом крапкового підрахунку [5] у 30 полях зору. Кількісні показники піддавали статистичній обробці з використанням t-критерію Стьюдента [4].

Результати дослідження та їх обговорення

Під час електронно-мікроскопічного дослідження встановлено, що міокард мав типову будову. В центрі передсердних кардіоміоцитів знаходились ядра овальної форми. В більшості випадків вони мали невелике ядрце. Відмічалось нерівномірне розташування хроматину в ядрі. Мітохондрії овальної та округлої форми розміщалися компактно подовжньо і щільно під цитолемою та в ділянці полюсів ядер. Матрикс мітохондрій світлий, кристи чіткі. Шорсткий ретикулум контурювався слабо і локалізувався біля ядра. У цитоплазмі кардіоміоцитів траплялися поодинокі лізосоми поміж мітохондріями та в ділянці полюсів ядер. У саркоплазмі клітин спостерігалися елементи саркоплазматичного ретикулума, капілярні судини, які знаходилися між кардіоміоцитами і мали типову ультраструктурну будову, містили клітини крові, а також вільні полісоми і частинки глікогену. Саркоплазматичний агранулярний ретикулум у вигляді каналців і пухирців локалізувався поблизу ядра і серед фібрил. У кардіоміоцитах передсердь секреторні гранули різної електронної щільності та величини розміщувалися в перинуклеарній зоні біля одного з полюсів ядра, серед добре розвитого комплексу Гольджі. Шорсткий ендоплазматичний ретикулум

Відносний об'єм ультраструктури кардіоміоцитів передсердь при експериментальному гемодинамічному набряку легень у щурів, $M \pm m$, $n=10$

Досліджувана структура	Відносний об'єм ультраструктури передсердь кардіоміоцитів, %	
	Перша група (інтактні тварини)	Друга група (тварини з гемодинамічним набряком легень)
Ліве передсердя		
— мітохондрії	30,55±0,38	27,90±0,62*
— міофібрили	44,20±0,41	46,92±1,22
— секреторні гранули	2,78±0,01	2,21±0,03*
— агранулярна саркоплазматична сітка	2,14±0,03	1,92±0,06*
— Т-системи	1,78±0,04	1,75±0,05
— основні структури цитоплазми	18,55±0,44	19,30±0,72*
Праве передсердя		
— мітохондрії	32,82±0,26	28,61±0,85*
— міофібрили	42,48±0,48	46,52±0,90
— секреторні гранули	6,03±0,08	3,98±0,08*
— агранулярна саркоплазматична сітка	2,17±0,03	1,81±0,04*
— Т-системи	1,86±0,05	1,76±0,02
— основні структури цитоплазми	14,64±0,31	17,32±0,42*

Примітка. * — $P < 0,05$ відносно контролю.

у досліджуваних кардіоміоцитах добре розвинутий. Апарат Гольджі спостерігався не в усіх м'язових клітинах передсердь.

Методом кількісного аналізу встановлено, що при гемодинамічному набряку легень відзначалося збільшення просторових характеристик кардіоміоцитів та їхніх ядер (таблиця). Морфометричне дослідження показало, що порівняно з інтактним контролем у серцевих м'язових клітинах тварин другої групи зменшувалася кількість мітохондрій (у лівому передсерді на 9 %, у правому — на 13 %) і секреторних гранул (у лівому передсерді на 21 %, у правому — на 34 %). Крім того, встановлено, що у щурів другої експериментальної групи ступінь гранулярності значно переважав в кардіоміоцитах правого передсердя. Так, відносний об'єм секреторних гранул кардіоміоци-

тів у лівому передсерді в 1,8 разу менший, ніж у правому.

За даними літератури, зменшення відносного об'єму секреторних гранул у м'язових клітинах передсердь супроводжується зменшенням секреції ПНУФ і периферичною вазоконстрикцією [6; 7]. Істотна перебудова ультраструктури передсердних кардіоміоцитів, яка спостерігалася під час експериментального гемодинамічного набряку легень у щурів, непрямо свідчить про зменшення синтетичної та секреторної функції кардіоміоцитів, що можна розцінити як компенсаторну реакцію організму, спрямовану на забезпечення адекватної гемодинаміки.

Висновки

1. При експериментальному гемодинамічному набряку легень зменшується відносний об'єм секреторних гранул кардіоміоцитів.

2. Перебудова ультраструктури передсердних кардіоміоцитів при гемодинамічному набряку легень є однією з компенсаторних реакцій, спрямованих на забезпечення адекватної гемодинаміки в малому колі кровообігу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Фізіологія і патологія системи кровообігу* / Є. М. Панасюк, В. І. Ютанов, О. Й. Жарінов та ін.: За ред. В. О. Боброва. — Львів: Світ, 1997. — 181 с.

2. *Бильченко А. В.* Влияние ингибиторов ангиотензинпревращающего фермента на состояние предсердного натрийуретического фактора у больных гипертонической болезнью // Укр. кардіол. журнал. — 1994. — № 5-6. — С. 36-38.

3. *Лысенков С. П., Тель Л. З., Галенко-Ярошевский А. П.* Нейрогормональные механизмы регуляции водно-солевого обмена в легких // Бюл. эксперим. биол. и медицины. — 2001. — Прил. № 2. — С. 81-84.

4. *Сернов Л. Н., Гацура В. В.* Элементы экспериментальной фармакологии. — М., 2000. — С. 192.

5. *Автандилов Г. Г.* Медицинская морфометрия. — М.: Медицина, 1990. — 384 с.

6. *Christensen Geir, Leistad Elisabeth* / Atrial systolic pressure, as well as stretch, is a principal stimulus for release of ANF // J. Physiol. Heart and Circ. Physiol. — 1997. — Vol. 41, N 2. — P. 820-826.

7. *Deliva Robin Donna, Ackermann Uwe* / Atrial natriuretic peptide and mechanisms of cardiovascular control. Role of Serotonergic receptors // J. Physiol. — 1998. — Vol. 274, N 3, Pt 2. — P. 711-717.

